

El butlletí militar, salvat per un llibreter de vell

La Catalunya real del 1945-46 era un secret militar. El llibreter de vell de Barcelona Joaquim Costa ha recuperat el butlletí confidencial de l'exèrcit franquista. Numerats des del número 1, arriben fins al 50.

Joaquim Costa, el conegut llibreter de vell de la plaça de Sant Just de Barcelona, ha recuperat una part de la història de Barcelona i de Catalunya més amagada del segle XX. Barrejat amb uns lots de revistes antigues i paperassa de tota mena, que un intermediari havia aplegat després de fer tractes amb unes persones que volien fer neteja del pis, va aparèixer el sorprenent aplec de folis escrits a màquina. No eren cartes, ni l'original de cap novel·la.

La importància dels fulls es podia deduir de l'encapçalament: "Secreto. Boletín Semanal de Información". I del segell, estampat al cantó dret superior: "41 División. Estado Mayor. Representación". La 41 Divisió militar corresponia a la primera divisió de la quarta regió militar, la de Catalunya. I, finalment, de la data del primer butlletí, la setmana del 20 al 26 de maig de 1945. Ara el llibreter es manté a l'espera que algun arxiu públic, o un particular, li faci una oferta.

Numerats des del número 1, els butlletins, que poden tenir un màxim d'onze pàgines, arriben fins al 50, corresponent al mes d'octubre del 1946. És una etapa clau en la supervivència del franquisme, la de la caiguda dels règims feixistes totalitaris europeus i la victòria de les democràcies aliades. El règim perillava, tenia por i no sabia si superaria la prova de foc. Molta gent estava convençuda de la imminent caiguda de la dictadura. Carles Pi i Sunyer, alcalde republicà de Barcelona, va escriure en un report sobre la situació a Catalunya i Espanya relatiu als anys 45 i 46, elaborat a l'exili a partir de les notícies

que li arribaven de Barcelona, que "la gent que pensa en polític dona per fet la desaparició de Franco de l'escena espanyola, com també del falangisme".

Aquesta esperança va animar la lluita política i sindical clandestina. L'empitjorament de l'economia i la fam, més les condicions de vida i de feina, incitaven a fer accions de protesta. Però, per la premsa de l'època, Barcelona, Catalunya i Espanya vivien plàcidament, sense dificultats de cap mena, en un món feliç. Ni el més innocent atracament —pa de cada dia— no podia ser recollit pels diaris. Ja no parlem de les accions del maquis, les pintades, les vagues, les pallisses del SEU a la Universitat, les escampades de fulls per l'oposició, o la col·locació de banderes catalanes. Sobre l'alteració de l'ordre públic, els diaris s'havien de limitar a reproduir les notes oficials que donaven compte de les brillants operacions saldades amb la captura de delinqüents.

En aquest context és natural que els militars volguessin, més que mai, estar ben informats del que passava al carrer, ple de tota mena de rumors i també de queixes, i de les accions dels partits de l'oposició, tant a dins com a l'exili. També de les reaccions i accions dels qui havien combatut al costat de Franco, com la Falange, i en especial de monàrquics i carlistes.

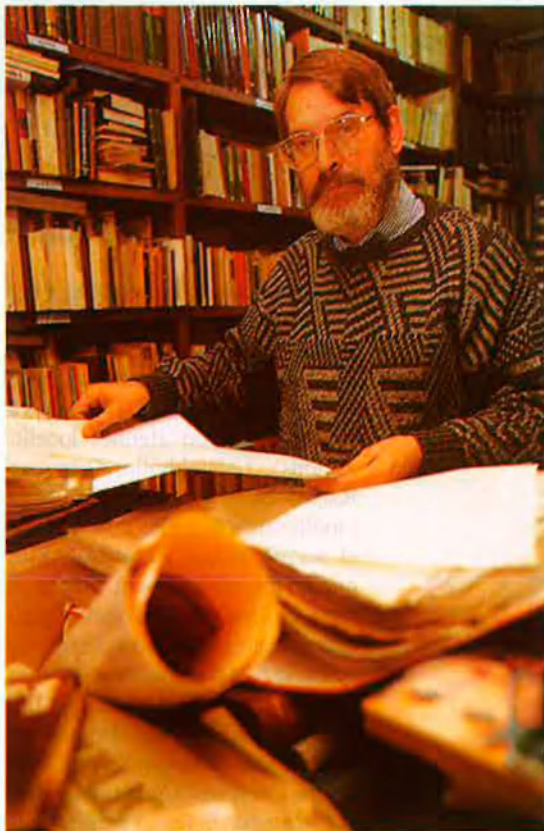
Aquesta col·lecció del butlletí s'ha salvat excepcionalment de la destrucció que l'exèrcit franquista —a diferència del Govern Civil i la Falange— ha fet dels seus arxius secrets. No és la còpia del butlletí que arribava als generals de la 41 Divisió, sinó la que quedava en

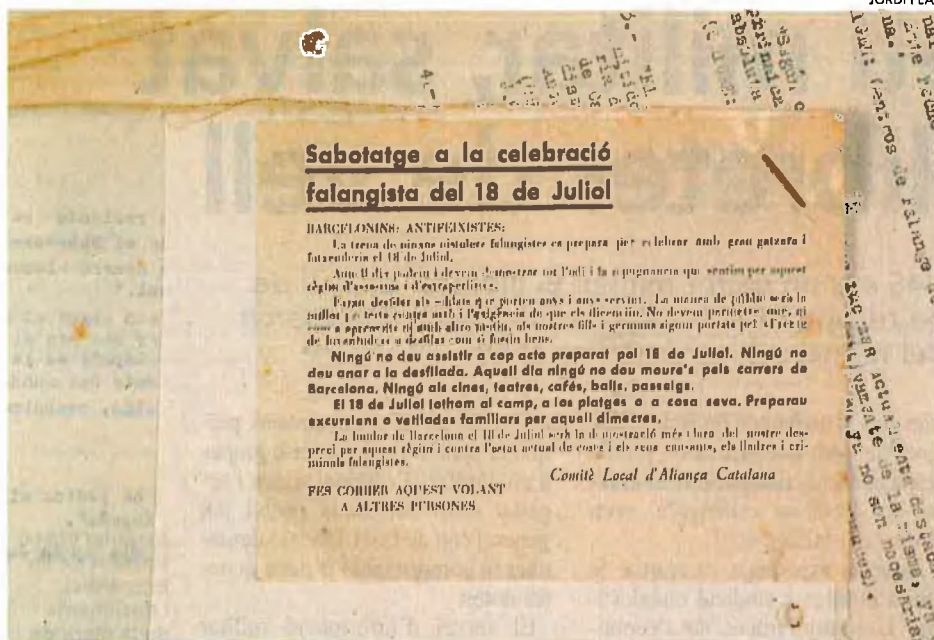
poder del servei d'informació, perquè hi apareix, adherit amb grapes a un número, l'original signat i segellat d'un telegrama postal del general cap de la 41 Divisió demanant la comprovació d'unes quantes notes.

El servei d'informació militar que elabora el butlletí salvat pel llibreter fa un seguiment de les notícies referents a Espanya divulgades per les emissores estrangeres. El primer número fa una relació de les emissores estrangeres que "propagan noticias subversivas contra España" en espanyol, cosa que indica que no hi ha números anteriors a aquest primer. Amb les

Joaquim Costa, tractant de llibres antics i documents de la plaça de Sant Just de Barcelona. Ha posat a la venda el *Boletín de Información*, secret, de la 41 Divisió militar, corresponent als anys 1945, 1946, un valuós document d'època.

MARC VILA

JORDI PLAY

Full volant del "Comitè local d'Aliança Catalana" afegit a un butlletí secret d'informació. A sota, una de les manifestacions autoritzades pel règim, una d'anticomunista, del 21 de febrer de 1946, quan passava per la plaça de la Universitat.

AHCB-AF / PÉREZ DE ROZAS

hores d'emissió, la freqüència i la longitud d'ona. A més de les conegudes de la BBC de Londres i Radio España Independiente, n'hi ha dels Estats Units (Nova York i Boston en són algunes localitzacions), Leopoldville, Gibraltar, Rabat, el Marroc francès, Niça i moltes més de sigles diverses que el servei no pot identificar. Més que no les habitualment citades. A més, el servei també recull notícies emeses per les emissores.

Ara, la part documentalment més valuosa del butlletí és la que dona informacions confidencials de font directa, la majoria sobre Barcelona i voltants. Cada nota indica el caràcter de la font, l'origen de la

confidència. Poden ser uns "testimonis directes del fet", o comentaris sorgits a la Universitat de Barcelona, a la presó Model, a les carnes, en medis religiosos, al carrer o al Govern Civil mateix. També poden ser informacions facilitades per la FET y de las JONS, és a dir, la Falange, o pel Servei d'Informació de la Guàrdia Civil.

El redactor del butlletí reparteix les notes entre els apartats "Comentarios y rumores", "Otras noticias" i "Actividades extremistas". Més ocasionalment, i amb l'augment de les activitats extremistes, hi apareixen seccions específiques com ara "Información política", "Huelgas", "Atracos", "Prensa clan-

destina" i "Propaganda clandestina".

Els butlletins transcriuen els textos clandestins i, en algun cas excepcional, hi ha, afegit, l'original, si ocupa poc espai, com fulls volants. En una ocasió s'arriben a traduir "directamente del original en catalán", deu articles del periòdic *Endavant. Butlletí Interior del Moviment Socialista de Catalunya*, del 27 d'octubre de 1945, que, diu el butlletí militar, es fa a Perpinyà, a més de publicacions com *Resistència, Foc Nou, L'Hora*, "etc". La difusió es fa, explica, per diversos procediments, entre els quals la valisa diplomàtica francesa.

La lectura del butlletí és un apassionant viatge a la Barcelona real, clandestina o no, del 45-46, una de les més amagades de la història, per causa de l'excepcional i efectiva duresa de la censura de premsa i ràdio. Amb relació de fets desconeguts pels historiadors. I, a més, amb una extensa transcripció dels quantiosos rumors de l'època, la majoria sobre la caiguda del règim, molts dels quals eren més aviat símptoma d'un desig que no pas reflex d'una realitat.

La pèrdua d'entusiasme franquista és una de les conclusions que se n'extreu. Per exemple, el 18 de juliol del 45 Barcelona es buida i els ciutadans ja no s'hi queden per celebrar l'aniversari. El butlletí constata, citant informacions de la Falange, que és un fet palpable que havia circulat molt poca gent pels carrers, i que els cinemes i teatres no havien obtingut l'èxits d'algunes altres festes. La gent se'n va a la muntanya i a la platja, i el rumor (recollit pel butlletí) ho considera un sabotatge a la celebració falangista. Aquesta acció de sabotatge havia estat demanada pels grups de l'oposició amb escampades de fulls volants, com la d'Aliança Catalana. El butlletí n'incorpora un exemplar. També recull, de la Guàrdia Civil, el rumor que alguns obrers s'han negat a assistir als àpats d'empresa del 18 de juliol, festa de l'Exaltació del Treball. A més, "grups d'obers, sota pretext d'excursionisme, pretenen fer reunions clandestines a muntanya". El butlletí

anota després que el setè aniversari de la Liberació de Barcelona, del 46, ha transcorregut en un ambient d'indiferència política, amb escassa presència de banderes i domassos als balcons particulars.

Mentre la premsa informava que el governador civil Correa visitava el "camp d'experimentació de patates de Granollers", o que el seu successor, Barba, inaugurava menjadors d'adults i presidia menjars infantils al carrer, els militars s'asabantaven, gràcies el butlletí secret, que les dones es queixaven públicament als mercats (se n'esmenten uns quants) de la "impossibilitat de la vida, cada dia més penosa per a l'obrer", i n'acusaven Franco i els falangistes. La situació empitjorarà. Com diu una nota posterior, de gener del 46, "en realitat escassegen articles com carn, peix, ous, conserves, tabac ros, llumins, sabó, lleixiu, etc., que fa poc es venien gairebé lliurement". Un grup de dones proven d'assaltar el mercat de Sant Antoni i els botiguers han d'amagar els articles. I uns ferroviaris assalten un tren al Morrot per robar-ne el carbó i revendre'l.

El servei d'informació militar no disposava dels recursos suficients per a confirmar i concretar

tots els detalls. Això afecta la informació dels apallissaments a la Universitat de Barcelona, del febrer del 46. La nota corresponent diu que l'estudiant més durament torturat s'anomena Folch, "parent del conegut escriptor català Jo-sep Maria Folch i Torres". L'estudiant i futur escriptor Ramon Folch i Camarasa, fill de l'escriptor Folch i Torres, va ser un dels catalanistes interrogats pels falangistes del

JORDI PLAY

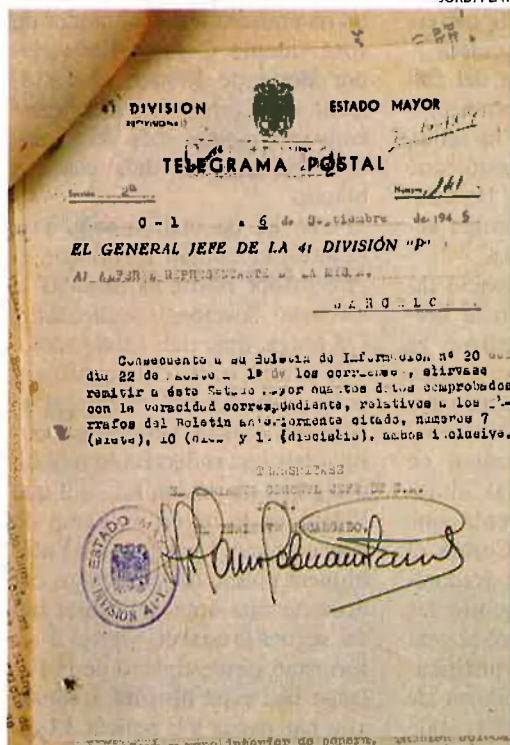
SEU, però l'apallissat amb més duresa va ser Josep Carrasco. La descripció de la tortura, això sí, s'acosta força a la realitat. El van apallissar, li van arrencar el pèl de les cames i li van clavar plomins, "a pesar de les lamentacions del tal Folch que escopint sang per la boca deia a crits que li tinguessin consideració, que era tuberculós". La nota conclou amb una constatació moral d'interès: "La conducta d'aquests delegats ha estat molt comentada entre els alumnes com a inhumana". La font són

"alumnes de la Facultat de Dret".

La universitat és un dels punts d'interès del servei secret. Pintades catalanistes i quadres de Franco i José Antonio pintats amb creus. Una bomba al despatx del SEU. Un petard a la capella durant la missa de l'Estudiant Caigut. Aldarulls i suspensió de classes. I assalts a tramvies.

El butlletí reporta amb detall allò que Josep M. Lòpez-Picó va qualificar, en el seu dietari, l'estiu del 45, d'"esgarips extremistes dels fugitius i exiliats i tota mena d'entremaliadures enyoroses de velles conspiracions dels il·lusos de sempre". És a dir, un gran nombre de pintades; l'increment de la propaganda i de reunions clandestines, fins i tot per part del Requetè i dels monàrquics; col·locacions de banderes "separatistes catalanes" a la Sagrada Família, al damunt de l'anunci lluminós Nutrona-Marcona-Cafetona-Crema de Almendras de la plaça de la Universitat, al davant d'Hispano Olivetti i en una sala de la fàbrica Torras del Poblenou, i més; els indicis de catalanització de l'Església i de Montserrat; desercions de soldats; atacaments, molts atacaments, de bancs, botigues i fàbriques, i moltes més vagues de les que han pogut recollir els historiadors.

El governador civil Correa Veglison, en una clara postura mussoliniana, visita el "camp d'experimentació de patates", de Granollers, el dia 5 de juliol del 45, un mes abans que Franco el destituís per massa feixista, massa camisa blava. A sota, telegrama postal del general en cap de la 41 Divisió, en el qual demana confirmació de tres notes al servei de redacció del butlletí secret.

Lluís Bonada